

ÓRIÁSOK ÁRNYÉKÁBAN - NON-PROLIFERÁCIÓ MONGOL MÓDRA

IN THE SHADOWS OF GIANTS – THE MONGOLIAN WAY OF NON-PROLIFERATION

A nukleáris fegyverek, valamint technológiák proliferációja napjaink globális biztonsági kihívásai közé tartozik. Ennek megakadályozása folyamatosan a nemzetközi szervezetek napirendjén szerepel. Jelen tanulmány azt igyekszik bemutatni, hogy miként illeszkedik ebbe a nemzetközi trendbe Mongólia atomfegyvermentes státuszának deklarálása, mi volt az indítéka a mongol kormánynak, miért volt egyedi ez a kezdeményezés, hogyan viszonyulnak ehhez az atomhatalmak, valamint hogy miként járult hozzá ez a globális célkitűzés a nukleáris fegyverektől mentes világ ideájának megvalósításához.

The proliferation of nuclear weapons and technologies are one of the global security challenges of our age. The prevention of this is permanently placed on the agenda of international organizations. The paper would like to show how the Mongolian Nuclear-Weapon-Free Status fits into this international trend, what was the motivation of the Mongolian government, why this is so unique, how the P5 states are related to this initiative, and furthermore what are the contributions to the realization of the idea of the nuclear-weapon-free-world.

BEVEZETÉS

„Mongólia hisz abban, hogy minden lépés – akármilyen kicsinek is tűnik – szükséges a nukleáris fenyegetés és a nukleáris arzenál csökkentése, valamint a jövőbeni leszerelést elősegítő közeg megteremtésében érdekében.”
(Jargalsaikhany Enkhsaikhan)¹

Mongólia esetében bátran kijelenthetjük, hogy ezek nem csak üres frázisok, ugyanis az ország ahol, és amikor tudta lehetőségeihez mérten támogatta a leszerelési és fegyverzetkorlátozási törekvéseket. Ezt tükrözi az a tény, hogy Mongólia az első között ratifikálta az Atomszorompó-szerződést és hetedikként az Átfogó Atomcsend Egyezményt, valamint amint a nemzetközi geopolitikai környezet azt lehetővé tette, deklarálta atomfegyvermentes státuszát. Ezzel, mint szuverén állam teljes mértékben kimerítette a nemzetközi környezet biztosította lehetőségeket, így a non-proliferációs törekvések területén az élmezőnyben foglal helyet.

A mongol atomfegyvermentes státusz (NWFS) ebben az évben ünnepelte huszadik születésnapját, amelynek pozitív megítélése töretlen a lakosság és mongol politikusok körében.² De nem csak a hazai, hanem a nemzetközi politikai életben is sikereket könyvel el, ugyanis húsz éves évfordulóján az atomhatalmak a státusz hivatalos elismerésével honorálták a mongol erőfeszítéseket. Ez a kezdeményezés nagyban hozzájárul az északkelet-ázsiai régió biztonságának és stabilitásának növekedéséhez, többek között a régió két globális hatalma Kína és Oroszország közötti kiegyensúlyozott viszony fenntartásának elősegítésével, valamint a Koreai-félsziget denuklerizációjának támogatásával. Ezáltal komoly szerepet játszhat a világ egyik leginkább instabil régiójában a biztonság és a stabilitás megteremtéséhez.

¹ Jargalsaikhany Enkhsaikhan: Mongólia Nagykövete és Megbízott Képviselője a Nemzetközi Atomenergia-ügynökségben valamint az ENSZ-ben.

² Цөмийн зэвсэггүй бүс” хэмээн зарласны 20 жилийн ой болно. - "Cömiin jewseggüi бүс" хемээн жарласни 20 жилийн ой болно. - 20 éves az "Atomfegyvermentes övezet" kihirdetése. http://www.batsuuri.mn/index.php?option=com_content&view=article&id=231:----20--&catid=30:the-community&Itemid=63 Letöltés ideje: 2013. június 6.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

JAKAB László

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

AZ ATOMFEGYVERMENTES ÖVEZETEK RŐL ÁLTALÁBAN

Az atomfegyvermentes övezetek szerves részét képezik a napjainkban is folyamatosan napirenden lévő non-proliférációs törekvéseknek, melynek alapjául egy nemzetközi rezsím, az 1968-ban aláírásra megnyitott és 1970-ben hatályba lépett Atomsorompó-szerződés (NPT) szolgál. A szerződésnek a hetedik cikke az, amely komoly jelentőséggel bír az általam választott téma szempontjából, ugyanis kimondja, hogy „A jelen szerződés semmilyen módon nem befolyásolja adott államok egy csoportjának azon jogát, hogy regionális szerződéseket köthessenek annak érdekében, hogy biztosítsák saját területükön az atomfegyverektől való teljes mentességet.”³ Ezáltal bátran kijelenthetjük, hogy az atomfegyvermentes övezetek (NWFZ) létrehozásának lehetőségét hivatalosan az Atomsorompó-szerződés kodifikálta.

A szuverén államterületeken létrehozott atomfegyvermentes övezetek előfutáraként, már korábban létrehoztak valamely állami szuverenitás alá nem tartozó terület, illetve közeg atomfegyver mentességét biztosító szerződéseket, mint az 1959-es Antarktisz-szerződés, az 1967-es világűr atommentességéről szóló szerződés, vagy később az 1971-ben létrejött tengerfenék egyezmény. Ezek után, valamint már ezekkel a folyamatokkal párhuzamosan, megindult az atomfegyvermentes övezetek létrehozása szuverén államterületek bevonásával. Ennek eredményeként napjainkra gyakorlatilag a Föld felszínének a felét lefedik ezek az övezetek.

Szerződés	Aláírás éve	Hatályba lépés éve	Terület	Biztonsági garanciák
Tlateloco szerződés	1967	1968	a latin-amerikai régió valamint a Karibi-térség	CHN, FRA, GBR, RUS, USA,
Rarotonga szerződés	1985	1986	a Csendes-óceán déli medencéje	CHN, FRA, GBR, RUS,*
Bangkok szerződés	1995	1997	a délkelet-ázsiai térség	-
Pelindaba szerződés	1996	2009	a teljes afrikai kontinens	CHN, FRA, GBR, RUS,*
Szemipalatyinszki szerződés	2006	2009	a közép-ázsiai térség	-

* Az Egyesült Államok nem nyújtott biztonsági garanciát, sőt a teszt robbantások tilalmát szabályozó protokollt sem fogadta el.

1. táblázat: A szuverén államterületeken létrehozott atomfegyvermentes övezetek. Készítette: Jakab László

Az ENSZ meghatározása szerint az NWFZ nem más, mint egy eszköz a nukleárisfegyverek fejlesztésének, gyártásának, birtoklásának, tesztelésének, állomásoztatásának, szállításának, a korlátozására az adott régió területén mind a tagállamok, mind az atomhatalmak részéről.⁴

Az NWFZ szerződések számos célkitűzéssel rendelkezhetnek, ehhez az ENSZ meghatározott több kulcsfontosságú irányelvet, úgymint: a nemzetközi non-proliférációs rezsím erősítése; a regionális béke és biztonság erősítése; a régió államai biztonságának erősítése; más non-proliférációs intézkedések erősítése és kiegészítése; valamint a közös

³ The Treaty On The Non-Proliferation Of Nuclear Weapons 1968

http://www.nti.org/media/pdfs/aptnpt.pdf?_=1316547167&_=1316547167 Letöltés ideje: 2013. június 3. Fordította: Jakab László

⁴ United Nations Report of the Disarmament Commission, UN A/54/42. [http://daccess-dds-](http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/132/20/PDF/N9913220.pdf?OpenElement)

[ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/132/20/PDF/N9913220.pdf?OpenElement](http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/132/20/PDF/N9913220.pdf?OpenElement) 9.o. Letöltés ideje: 2013. június 3.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

JAKAB László

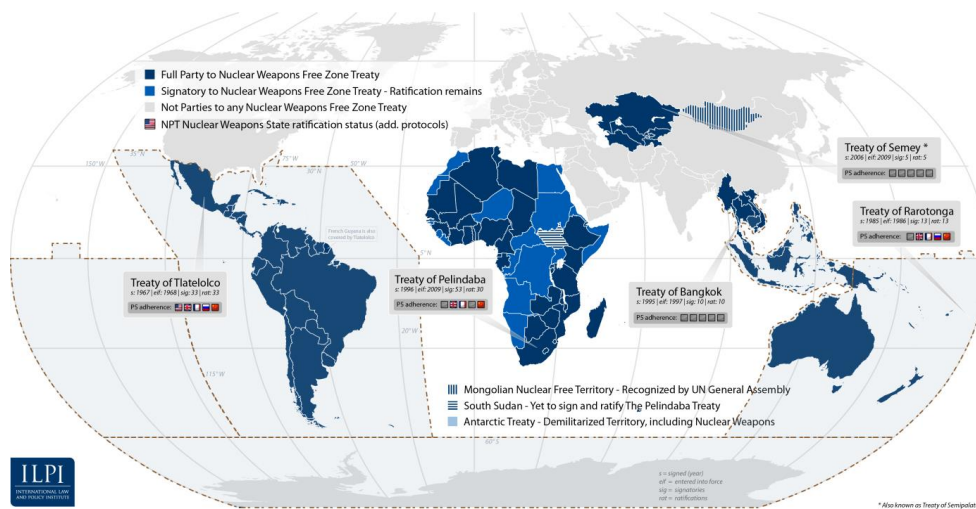
Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

értékek kifejezéséről és támogatásáról való gondoskodás a nukleáris leszerelés, korlátozás, valamint a non-prolifерáció területén.⁵

Az NWFZ-k az alap koncepciót tekintve megegyeznek, azaz magukba foglalnak egy a régió államai által kötött nemzetközi nukleáris leszerelési szerződést, egy verifikációs mechanizmust, szólnak a területi hatályról, szükséges a konzultáció az atomhatalmakkal, továbbá lehetőség szerint negatív biztonsági garanciákat kell szerezni tőlük.⁶ Viszont ami nagyban hozzájárul sikerükhöz, az az a tény, hogy minden esetben hozzáigazíthatóak a regionális igényekhez illetve a környezethez.

Az NWFZ-k által elért eredményeket sokan sokféleképpen értékelik. Sokan gondolkodnak róla pozitívan, ugyanis napjainkra a Föld felszínének csaknem a felére kiterjednek, és egy regionális, kvázi „alulról” indított törekvésként a helyi érdekek figyelembevételével megszüntették az Atomsorompó-szerződés hiátusából származó kiskaput, ami nem zárja ki, hogy az atomhatalmak az atomfegyverrel nem rendelkező államok területén tartósan atomfegyvereket állomásoztathassanak.

Mindazonáltal akadnak bírálói, akik szerint az úgynevezett könnyű övezetek létrehozása után a konfliktusos területeken – Közel-Kelet, Dél-Ázsia vagy Északkelet-Ázsia – nem tudnak ilyen típusú megállapodásokat kötni. Továbbá úgy tartják, hogy a leszerelések nem az adott területen létrejött szerződéseknek köszönhetően valósultak meg, hanem az adott államok bel-, illetve külpolitikai irányváltásainak következményeként.⁷

1. ábra: A világ atomfegyverektől mentes "fele"

Forrás: http://nwp.ilpi.org/wp-content/uploads/2013/02/ILPI_world_map_NWFZ.png Letöltés ideje: 2013. június 6.

A kritikusoknak ellentmondva, azonban újabb sikerként könyvelhető el a szemipalatyinszki szerződés létrejötte, amelynek kereteiben egy kifejezetten bonyolult politikai háttérrel rendelkező régióban, a közép-ázsiai térség államai

⁵ I.m.: 7.o.

⁶ GYENE Pál – HARANGOZÓ Dániel: *A közép-ázsiai atomfegyvermentes övezet* In: Nemzet és Biztonság 2011/07. 52. o

⁷ Argentína és Brazília esetében a belpolitikai irányváltásnak, valamint a kettejük viszonyában beállt javuló tendenciának volt köszönhető hogy majdnem három évtizeddel a Tlatelolco szerződés életbelépése után ratifikálták azt. Dél-Afrika az apartheid rendszer összeomlása után leszerelte az összes atomfegyverét – a világon eddig egyedülállóan - és ezzel komoly lökést adott a Pelindaba szerződés kialakításának.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

JAKAB László

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

létrehozta egy NWFZ-t, lezárva egy a Szovjetunió összeomlása óta jelen lévő, az ellenőrizetlen proliferáció lehetősége által gerjesztett fenyegetést.

Mindent összegezve nehéz egységes választ adni arra, hogy sikeres-e az NWFZ koncepció. Talán az alábbi négy pontból álló kritériumrendszer segíthet a döntés meghozatalában:

- először is növelte-e a régió biztonságát;
- másodsor, hogy hozzájárult-e és ha igen milyen fokon, a széleskörű globális célkitűzésekhez;
- harmadszor, hogy az övezetkoncepció lépést tart-e a fegyverek proliferációjának sokoldalú természetével;
- negyedszer, hogy a koncepció politikailag életképes és hatékony-e.⁸

Ha az első pontot vesszük figyelembe, akkor mindenképpen sikeresnek tekinthető a koncepció, ugyanis az ötből négy övezet sikeresen begyűjtötte a biztonsági garanciákat, továbbá a kívülről érkező nukleáris fenyegetések lehetőségét is csökkentették a szerződések.

Ami a globális célkitűzéseket illeti, ha már csak azt vesszük figyelembe, hogy a meglévő NWFZ-k hozzávetőleg a földfelszín területének felére kiterjednek, ezáltal csökkentve a proliferáció lehetőségét, akkor mindenképpen sikerről beszélhetünk.

A harmadik pont a legproblémásabb, ugyanis a koncepció a hidegháborús feltételekhez lett igazítva. Az előrelépést itt is a szemipalatyinszki szerződés biztosította, ugyanis ez már kibővült a békés célú nukleáris robbantások tilalmával, valamint ami még jelentősebb a nem-állami szereplők felelősségre vonhatóságával. Viszont továbbra is igény lenne a tömegpusztító fegyverek teljes spektrumára kiterjedő non-prolifációs képességek kialakítása, ugyanis a tömegpusztítófegyver-technológiákhoz való hozzáférés, illetve továbbadás lehetősége jelentősen megnőtt mind az állami mind a nem-állami szereplők körében.

A koncepció az életképességét illetően szinte kizárólag pozitívan értékelhető, ha csak arra gondolunk, hogy az NWFZ-k által lefedett területek mérete – ugyan lassan de – fokozatosan növekszik, valamint az NWFZ törekvések az elmúlt bő négy évtizedben komoly támogatásra tettek szert az ENSZ-nél, valamint más regionális szervezeteknél.

Mindent egybe vetve, egy sikeres és fejlődőképes koncepcióról beszélhetünk az NWFZ stratégiát illetően. Ha csak azt nézzük, hogy a négy értékelési szempontból hármát szinte teljes mértékben kielégít, és bár a harmadik pont esetében ugyan csak részben teszi azt, mégis eredményesnek tekinthető ez a koncepció.

A MONGOL KORMÁNY DÖNTÉSÉNEK OKAI

Az atomfegyvermentes övezet létrehozásának igénye a hidegháború időszakában gyökerezik. Ugyanis az 1966-os szovjet-kínai szakítást követően Mongólia válaszul elé került, állást kellett foglalnia, hogy melyik felet választja az ebben a régióban egyedülálló módon kialakult kettős-hidegháborúban.⁹ Ez végül a szovjet orientációs politika további töretlenségében nyilvánult meg.

Ez, a három ország közös történelmi múltjának fényében elég egyértelműnek tekinthető. Ugyanis Mongólia jó háromszáz évig Kína vazallusa volt, továbbá rendezetlen területi vitájuk van az azóta is Kínához tartozó Belső-Mongóliát illetően. Addig a Cári Oroszország, később pedig a Szovjetunió a mongol nép egyfajta protektorának szerepében szeretett tetszelegni persze főként saját a régió belüli hegemon törekvéseinek kiterjesztése érdekében. Ezzel viszont kivívta Mongólia szimpátiáját.

Így nem meglepő, hogy a szakítást követően a mongol kormány északi szomszédjától kért katonai segítséget, amelynek a Szovjetunió örömmel tett eleget ugyanis kialakíthatott egy komoly ütköző zónát közte és Kína között,

⁸ HAMEL-GREEN, Michael: *Regional Initiatives on Nuclear- and WMD-Free Zones*. UN, Geneva, 2005. 4. o.

⁹ A kettős-hidegháború koncepció lényegében a meglévő kelet-nyugati szembenállás mellett egy észak-déli, azaz szovjet-kínai szembenállást is takart.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

JAKAB László

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

valamint a Mongólia területén létesített katonai bázisok ugródeszkeként szolgálhattak volna egy esetleges Kína ellen indított támadás esetén.¹⁰ Hozzávetőleg 60-75 ezer szovjet katonát telepítettek a mongol-kínai határra. Ezek a hadosztályok közepes hatótávolságú ballisztikus rakétákkal, valamint a hozzájuk tartozó vegyi és nukleáris töltetekkel voltak felszerelve, amelyeknek bevetéséhez nem fért kétség, amennyiben katonai erők alkalmazására került volna sor.¹¹ Ennek köszönhetően Mongólia bármikor egy nukleáris konfliktus kellős közepén találhatta volna magát. Ebből a szempontból párhuzamot vonhatunk a mongol NWFZ és a Tlateloco Szerződés között, amelynek a létrehozása szintén egy potenciális nukleáris konfliktushoz¹² volt köthető.

A döntés meghozatalához hozzájárult még az a tény, miszerint a világon végrehajtott atomkísérletek negyedét Mongólia közvetlen szomszédságában hajtották végre. A Szovjetunió a mai Kazahsztán keleti térségében Szemipalatyinszkban, Kína pedig a Góbi sivatagban. Ezeknek a kísérleti robbantásoknak az egészségre és a környezetre gyakorolt hatásait még a mai napig kutatják.

Továbbá, a fosszilis tüzelőanyagok hiánya által generált, illetve a globális felmelegedés okozta kihívások megoldására – főleg az ázsiai országokban – a nukleáris energia alkalmazását találják a legmegfelelőbbnek. Viszont ennek is megvannak az árnyoldalai, ugyanis az egyre nagyobb számban működő atomerőművekben, nagy mennyiségű nukleáris hulladék keletkezik, amelynek elhelyezése komoly kihívások elé állítja az országokat. Ennél a pontnál Mongólia is fenyegetetté válhat ugyanis, bár nincs jelenleg az ország területén atomerőmű, viszont mind a két szomszédja rendelkezik ilyen létesítményekkel, ami magában hordozza a hulladék elhelyezés problémáját is. Oroszország az általa – és még más országok által termelt – nukleáris hulladékot Szibériában, míg Kína a Góbi sivatagban helyezi el. Ennek is nagyon magas a potenciális egészség- és környezetkárosító hatása akár Mongóliára nézve is.¹³

Így, amint a mongol belpolitikai helyzet ezt lehetővé tette, a kormány hozzájárult az állami érdekek nemzetközi porondon történő érvényesítéséhez. Ezek között az atomfegyvermentes övezeti státusz deklarálása prioritást élvezett, ami a fentiek tükrében teljes mértékben érthető és elfogadható.

MONGÓLIA ATOMFEGYVERMENTES STÁTUSZA

Az 1990-es évben megtörtént a mongol rendszerváltás. Ennek, valamint a Szovjetunió szétesésének köszönhetően 1992-ben – majd negyedszázadnyi ott tartózkodás után – az utolsó orosz katonák is elhagyták Mongólia területét. Még ebben az évben szeptember 25-én a Mongol Köztársaság miniszterelnöke Ocsirbat, az ENSZ Közgyűlés előtt deklarálta Mongólia atomfegyvermentes övezeti státuszát.

Ez a kezdeményezés a mai napig egyedül álló, ugyanis minden más NWFZ által lefedett terület több szuverén államterületet foglalt magába, míg ugye a mongol NWFZ esetében csak egy államról beszélhetünk.¹⁴ Ennek lehetőségét az 1974-ben hatályba lépett 3261 F számú ENSZ Közgyűlési határozat¹⁵ által életre hívott – az NWFZ szerződésekről szóló – tanulmányban kodifikálták 1976-ban. Melynek értelmében: „teljes kontinenseket vagy nagy földrajzi régiókat magukba foglaló államok csoportján túl, államok egy kis csoportja, sőt országok önmagukban is elfogadhatnak

¹⁰ ANDERSON, Jennifer: *The Limits of Sino-Russian Strategic Partnership*. Oxford University Press, London, 1997. 47. o.

¹¹ ENKHSAIKHAN, Jargalsaikhan: *Nuclear-Weapon-Free Status: Concept and Practice Paper*.

<http://www.un.int/mongolia/Archives/1999/said-e-1.htm> 1. o. Letöltés ideje: 2013. június 3.

¹² A kubai rakéta válság: 1962-ben a Szovjetunió ballisztikus rakétákat telepített Kubába. Amikor az USA tudomást szerzett minderről, követelte azok mielőbbi leszerelését és kivonását a szigetről. Talán ekkor állt a világ legközelebb egy atomháború kirobbanásához.

¹³ ENKHSAIKHAN, Jargalsaikhan: *Mongolia and Nuclear Age*. In: China and Eurasia Forum Quarterly, Volume 5, No. 3. Central Asia-Caucasus Institute & Silk Road Studies Program, 2007.

http://www.silkroadstudies.org/new/docs/CEF/Quarterly/August_2007/Jargalsaikhan.pdf 27. o. Letöltés ideje: 2013. június 3.

¹⁴ Ausztria és Új-Zéland is meg tette a megfelelő lépéseket, hogy SS-NWFZ válhasson a területéből, de az atomhatalmakkal kötött hivatalos megállapodások hiányában ezek hatályon kívül maradtak. Lásd bővebben: *Nuclear-Weapon-Free-Zones*. <http://www.gsinsitute.org/pnnd/issues/NuclearWeaponFreeZones.htm> Letöltés ideje: 2013. június 6.

¹⁵ UN General Assembly Resolution 3261 F. <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/738/63/IMG/NR073863.pdf?OpenElement> Letöltés ideje: 2013. június 6.

HADTU DOMÁNYI SZEMLE

JAKAB László

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

atomfegyvermentes-övezet létrehozására vonatkozó szerződést.¹⁶ Ennek köszönhetően beszélhetünk úgynevezett egy-állami azaz *single-State* NWFZ-ről (SS NWFZ). A mongol álláspont szerint fontos, hogy legyen lehetőség SS-NWFZ-k létrehozására, ugyanis a tradicionális megállapodás nem számol azzal a helyzettel, hogy atomfegyverrel nem rendelkező szomszédos államok hiányában az adott államnak csak egyénileg van módja atomfegyvermentes övezetté válnia.

1993 és 1994 folyamán az összes atomhatalom jelezte Mongóliának, hogy támogatja NWFZ törekvéseit. Sőt Oroszország is és Kína is kétoldali barátsági szerződés keretein belül biztosította Mongóliát arról, hogy tiszteletben tartja és támogatja elképzeléseit. Továbbá az atomfegyverrel nem rendelkező államok is mind támogatták ebben, sőt az Elnem Kötelezettek Mozgalmának több csúcstalálkozóján is hivatalosan napirendre került a mongol NWFZ törekvés, valamint a mellette való állásfoglalás.¹⁷

1997 áprilisában Mongólia az ENSZ Leszerelési Bizottsága elé terjesztette az SS-NWFZ létrehozásához szükséges alapelveket tartalmazó dokumentumot.¹⁸ Az atomhatalmak támogatták a mongol kezdeményezést és egyetértettek annak szükségességével, viszont magával a SS-NWFZ koncepcióval már komoly fenntartásaik voltak. Attól tartottak, hogy ez az új megközelítés teljesen aláásná a hagyományos NWFZ törekvéseket és eltértené az országokat azok létrehozásától. Így álláspontjuk szerint az éppen ebben az időben ratifikálásra váró Pelindaba Szerződés, valamint az akkor formálódó Közép-Ázsiát lefedő kezdeményezés megghiúsulhatott volna. Ezért Mongólia elvetette a SS-NWFZ koncepciót és úgy határozott, hogy a továbbiakban az állam atomfegyvermentes státuszának nemzetközi szintű elismertetése válik fő célkitűzésévé. Ez mind addig ebben a formában marad, amíg az atomhatalmak nem változtatnak az álláspontjukon.¹⁹ Így 1998 végére megszületett az az ENSZ Közgyűlési határozat,²⁰ amelyben az összes tagállam támogatja Mongólia atomfegyvermentes státuszának kialakítására irányuló törekvéseit.

A következő, a folyamatot komolyan meghatározó eseményre 2000. február 3-án került sor, amikor is a mongol parlament hatályba léptette a Mongólia atomfegyvermentes státuszát hivatalosan deklaráló jogszabályt. Ezt a dokumentumot a mongol nagykövet február 28-án adta át az ENSZ Főtitkárának, amelyet az 55. ENSZ Közgyűlésen elfogadtak és A/55/56 S/2000/160 számmal jelölték.²¹

Tartalmát tekintve, hozzávetőleg azonos a már meglévő NWFZ szerződések rendelkezéseivel, ugyanis célként Mongólia teljes területének, beleértve a légtérnek, a vizeinek, a földfelszínnek és a földfelszín alatti területeinek az atomfegyverektől való mentességét jelölte meg. Továbbá meghatározza azoknak a tevékenységeknek a csoportját, amelyek az NWFZ státusból eredően Mongólia teljes területén tilalom alá kerülnek. Ezek a következők: nukleáris fegyverek fejlesztése, gyártása, birtoklása, állomásoztatása és szállítása; kísérletek végrehajtása, valamint

¹⁶ *Comprehensive Study of the Question of Nuclear-Weapon-Free-Zones in all its Aspects.*

<http://www.un.org/disarmament/HomePage/ODAPublications/DisarmamentStudySeries/PDF/A-10027-Add1.pdf> 41. o. Letöltés ideje: 2013. június 6. Fordította: Jakab László

¹⁷ 2010 Review Conference of the Parties to the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons - Memorandum of the Government of Mongolia regarding the consolidation of its international security and nuclear-weapon-free status.

http://www.nuclearfiles.org/menu/key-issues/nuclear-weapons/issues/arms-control-disarmament/nwfz/PDFs/mongolia_conf2010.pdf 2. o. Letöltés ideje: 2013. június 6.

¹⁸ Establishment of nuclear-weapon-free zones on the basis of arrangements freely arrived at among the states of the region concerned. UN A/CN.10/195. <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N97/108/87/PDF/N9710887.pdf?OpenElement> Letöltés ideje: 2013. június 6.

¹⁹ 2010 Review Conference of the Parties to the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons - Memorandum of the Government of Mongolia regarding the consolidation of its international security and nuclear-weapon-free status.

http://www.nuclearfiles.org/menu/key-issues/nuclear-weapons/issues/arms-control-disarmament/nwfz/PDFs/mongolia_conf2010.pdf 3. o. Letöltés ideje: 2013. június 6.

²⁰ Mongolia's international security and nuclear-weapon-free status. UN General Assembly Resolution 53/77 D. <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/760/45/PDF/N9976045.pdf?OpenElement> Letöltés ideje: 2013. június 6.

²¹ A/55/56-S/2000/160. Annex I. - Law of Mongolia on its nuclear-weapon-free status <http://www.un.org/documents/ga/docs/55/a5556.pdf> Letöltés ideje: 2013. június 6.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

JAKAB László

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

felhasználásuk; nukleáris fegyver gyártására alkalmas radioaktív anyag, illetve nukleáris hulladék elhelyezése és tárolása vagy Mongólia területén keresztül történő szállítása.

Viszont lehetőséget biztosít a nukleáris energia, valamint technológia kizárólag békés célú felhasználására az egészségügyben, a bányászatban, erőművek létesítése esetén, valamint tudományos kutatások céljára, természetesen a vonatkozó nemzetközi szerződések jóváhagyásával.

A verifikáció folyamata két szinten megy végbe. Egyfelől nemzeti szinten, a külkapcsolatokért felelős állami központi hatóság javaslatait figyelembe véve a Mongol Nemzetbiztonsági Tanács által. Ebben az esetben az illetékes állami hatóságok jogosultak bármilyen gyanús személyről, csoportról vagy járműről történő információgyűjtésre, ezeknek a lefoglalására, előállítására, kerestetésére. A külkapcsolatokért felelős állami központi hatóság feladata a Mongólia atomfegyvermentes státuszáról szóló törvényből, illetve a Mongólia által átvállalt, a nemzetközi NWFZ törekvésekből származó kötelezettségvállalások betartásának ellenőrzése. Másfelől a nemzetközi verifikációt a törvény a releváns nemzetközi szervezetek hatáskörébe helyezi, vagy nemzetközi megállapodásokon keresztül hajtja azokat végre.

A felelősségre vonás tekintetében, amennyiben egy természetes vagy jogi személy megsérti a Mongólia atomfegyvermentes státuszáról szóló törvényt, akkor a büntető törvénykönyvvel összhangban kell felelősségre vonni. Továbbá az Állam kisajátít minden olyan létesítményt, felszerelést, anyagot, nyersanyagot és szállító eszközt, amelyeket a mongol NWFS-t deklaráló törvény által tiltott tevékenységek keretei közt használnak.

Abban az esetben, ha a törvénysértés bekövetkezik, akkor a természetes vagy jogi személy köteles kártérítést fizetni, a releváns mongol jogszabályoknak, illetve nemzetközi szerződéseknek és normáknak megfelelően, amiért megsértette Mongólia nemzeti érdekeit.

Amennyiben a törvény megsértése vagy annak gyanúja egy másik állammal hozható kapcsolatba, akkor Mongóliának a nemzetközi megállapodásoknak vagy nemzetközi jogi normáknak megfelelően, hivatalos úton jeleznie kell az esetet, és diplomáciai úton rendezni a problémát. Ha szükségesnek tartja, akkor a Nemzetközi Atomenergia-ügynökség vagy más releváns szervet közreműködését is kérheti a probléma megoldásában.

Mongol Parlament az atomfegyvermentes státuszról szóló törvénnyel egy időben létrehozta a [19. számú parlamenti határozatot](#)²² azzal a céllal, hogy kijelölje azokat a lépéseket, amelyek szükségesek ahhoz, hogy a fenti törvényt elfogadtathassák nemzetközi szinten is.

Ennek érdekében hangsúlyozza a nemzetközi együttműködésre, valamint a nemzetközi béke és biztonság erősítésére tett törekvések fontosságát. Mongólia tartózkodik bármilyen jellegű katonai szövetséghez történő csatlakozástól, valamint attól, hogy bármely idegen államnak engedélyezze az ország területének használatát. Továbbá tiltja a külföldi haderő és fegyverzet telepítését az ország területére.

Ezen felül a mongol kormány a határozat célkitűzéseinek teljesítése érdekében aktívan együttműködik a releváns államokkal és nemzetközi szervezetekkel, beleértve a Nemzetközi Atomenergia-ügynökséget is.

NEMZETKÖZI MEGÍTÉLÉSE

A nemzetközi közvélemény alapvetően pozitív fogadtatásban részesítette a Mongólia atomfegyvermentes státuszát hivatalosan deklaráló dokumentumot, így tettek az atomfegyverrel rendelkező államok is. Ezt mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy még a törvény elfogadásának évében egy együttes nyilatkozat²³ keretében pozitív és negatív biztonsági garanciákkal honorálták a mongol erőfeszítéseket valamint biztosították Mongóliát a jövőbeni támogatásukról.

²² A/55/56-S/2000/160. Annex II. - Resolution 19 of the State Great Hural of Mongolia on Measures to be taken in connection with the adoption of the Law of Mongolia on its Nuclear-Weapon-Free-Status, adopted on 3 February 2000.
<http://www.un.org/documents/ga/docs/55/a5556.pdf> Letöltés ideje: 2013. június 6.

²³ A/55/530-S/2000/1052 - Statement on security assurances in connection with Mongolia's nuclear-weapon-free status.
<http://www.un.org/documents/ga/docs/55/a55530.pdf> Letöltés ideje: 2013. június 6.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

JAKAB László

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

Ezt követően a mongol kormány előtt már csak egy cél lebegett, mégpedig az atomfegyvermentes státusz nemzetközi szinten történő intézményesítése, amely egyet jelent az ország biztonságának nemzetközi politikai és jogi úton történő szavatolásával.²⁴ Ennek érdekében 2001 szeptemberében Szapporóban az ENSZ égisze alatt egy találkozót tartottak, ahol a mongol képviselő mellett megjelent az öt atomhatalom képviselője is. Ennek a találkozóknak pontos célkitűzése a mongol státusz, valamint az intézményesítés módjának a meghatározása volt. A végső megállapodás szerint Mongóliának egy háromoldalú szerződést kell kötnie Kínával és Oroszországgal, amelynek keretei között intézményesítheti atomfegyvermentes státuszát.²⁵

Az ezt követő időszakban Mongólia átadott a másik két félnek egy a majdani szerződés elemeit meghatározó tervezetet, amelyre a pozitív visszajelzések mellett építő céllal javaslatok is érkeztek, amelyeknek a feldolgozása után, 2007-ben elkészült maga a szerződés tervezet is. Komoly előrelépést hozott a 2009-es év, amikor is két alkalommal is tárgyalóasztal mellé ültek a felek Genfben, ahol megkezdték a szerződés megkötését előkészítő tárgyalásokat. A két atomhatalom képviselői jelezték azon elképzelésüket, hogy a többi atomhatalomnak is csatlakozni a kellene a tárgyalási folyamatokhoz, hogy végül egy multilaterális szerződést hozhassanak létre. Bár az NWF státusz intézményesítése nem történt meg, végül 2012. szeptember 17-én az atomhatalmak újra megerősítették a 2000-ben aláírt együttes nyilatkozatot, továbbá hivatalosan is elismerték Mongólia egyedülálló státuszát, valamint kijelentették, hogy tiszteletben tartják azt és nem járulnak hozzá semmilyen politikai vagy katonai lépéshez, ami valamilyen úton megsértené azt.²⁶ Ezzel a sikerrel koronázhatta meg Mongólia az egyoldalú deklaráció huszadik évfordulóját.

Az északkelet-ázsiai régióban további három állam érintettsége merülhet fel, ha Mongólia atomfegyvermentes státuszát vizsgáljuk. Ezek Japán, Észak- illetve Dél-Korea.

Mind Japán mind Dél-Korea komolyan elkötelezte magát a nukleáris leszerelés, valamint fegyverzetkorlátozás ügye mellett.²⁷ Ez egyáltalán nem meglepő annak fényében, hogy Észak-Korea napjainkban is komoly energiákat fektet saját nukleáris képességének fejlesztésébe, ezáltal tovább fokozva a régió instabilitását. A kommunista ország által folytatott politika szöges ellentétben áll a mongol elképzelésekkel, a két ország mégis jó viszonyt tart fenn egymással,²⁸ emiatt egyes szakértők úgy gondolták Mongólia jó példa lehetne Észak-Korea számára, hogy miként növelhetné saját biztonságát nukleáris képességének fenntartása nélkül.²⁹ Azt gondolom, annak esélye, hogy ilyen mértékű irányváltás álljon be az észak-koreai politikában meglehetősen csekély, főleg ha figyelembe vesszük az idei évben végbement eseményeket, valamint az ország vezetőjének kijelentéseit.³⁰

Ami az NGO-kat, illetve nemzetközi szervezeteket illeti, a Mongol NWFS folyamatosan bővülő támogatottságot élvez azok körében. A Blue Banner NGO Mongólia³¹ elnevezésű civil szervezetet, például céljával tűzte ki a mongol NWFS,

²⁴ ENKHSAIKHAN, Jargalsaikhan: Mongolia and Nuclear Age. In: China and Eurasia Forum Quarterly, Volume 5, No. 3. Central Asia-Caucasus Institute & Silk Road Studies Program, 2007.

http://www.silkroadstudies.org/new/docs/CEF/Quarterly/August_2007/Jargalsaikhan.pdf 25. o. Letöltés ideje: 2013. június 3

²⁵ A/57/59 – Annex I - Ways and means of strengthening Mongolia's nuclearweapon-free status: report of the United Nations-sponsored Expert Group Meeting. <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N02/295/51/PDF/N0229551.pdf?OpenElement> Letöltés ideje: 2013. június 6.

²⁶ Statement by H.E. MR. OCH OD, ambassador and permanent representative of Mongolia to the United Nations at the general debate of the First Committee of the 67th session of the UN General Assembly

<http://www.un.org/disarmament/special/meetings/firstcommittee/67/pdfs/11%20Oct%20GD%20Mongolia.pdf> 4. o. Letöltés ideje: 2013. június 7.

²⁷ FABIÁN Emília – PÉCZELI Anna: Japán és a nukleáris leszerelés problémája a 21. században. In: Nemzet és Biztonság. 2011/09. 55. o.

²⁸ A tradicionálisan jó viszony a koreai háború alatt történt eseményekre vezethető vissza, ugyanis ekkor Mongólia rengeteg észak-koreai menekültnek és hadiárvának nyújtott menedéket. Lásd bővebben: PORTER, Edgar A.: Mongolia, Northeast Asia and the United States: Seeking the Right Balance http://r-cube.ritsumei.ac.jp/bitstream/10367/943/1/2-RJAPS26_Mongolia_%20Northeast%20Asia%20and%20the%20United%20States.pdf 10. o. Letöltés ideje: 2013. június 6.

²⁹ PEIRAN, Wang: Mongolia's Delicate Balancing Act. In: China Security, Vol. 5 No. 2, World Security Institute, 2009. <http://www.chinasecurity.us/pdfs/WangPeiran.pdf> 30. o. Letöltés ideje: 2013. június 6.

³⁰ NIKITIN, Mary Beth: North Korea's Nuclear Weapons: Technical Issues. Congressional Research Service 2013. <http://www.fas.org/sqp/crs/nuke/RL34256.pdf> 14. o. Letöltés ideje: 2013. június 7.

³¹ [Participators and NGO] Blue Banner. http://blog.yam.com/spgm_en/article/6416906 Letöltés ideje: 2013. június 6.

HADTU DOMÁNYI SZEMLE

JAKAB László

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

valamint egy északkelet-ázsiai NWFZ létrehozásának nem kormányzati szinten történő támogatását. Ez a kezdeményezés becsatlakozott a Global Partnership for the Prevention of Armed Conflict³² nevű szervezet munkájába és egymás elképzeléseit támogatva küzdenek az atomfegyverektől mentes világot.

Ami a nemzetközi szervezeteket illeti, a státusz komoly támogatást élvez az EI-nem Kötelezettek Mozgalmának körében, ami annak is köszönhető, hogy Mongólia a rendszerváltás éveiben csatlakozott ahhoz, amely több konferenciáján is állást foglalt a Mongol NWFS nemzetközi szinten történő intézményesítésének fontossága, illetve támogatása mellett, továbbá hangsúlyozta ennek fontosságát a régió stabilitása és biztonságának növelése érdekében.³³

Ezek mellett Mongólia újabb sikerként könyvelhette el, hogy 2005-ben meghívást kapott az Atomfegyvermentes övezetek létesítése céljából kötött szerződések részes államai, valamint aláírói számára rendezett konferenciára, ahol az azt lezáró nyilatkozatban hivatalosan is elismerték a mongol NWFS-t, valamint biztosították Mongóliát annak későbbi támogatásáról.³⁴

ÖSSZEGZÉS

Az elmúlt két évtizedben lezajlott mongol NWFS törekvések eredményességét a már az első fejezetben említett, az NWFZ koncepció sikerességét értékelő négy pontból álló kritériumrendszer segítségével kívánom bemutatni.

Először is kijelenthetjük azt, hogy az NWFS törekvések nagyban hozzájárultak Mongólia biztonságához, ugyanis ennek keretében szert tett mind az öt atomhatalom pozitív és negatív biztonsági garanciáira, így a kívülről jövő fenyegetések mértéke jelentősen csökkent, valamint arról is biztosították az országot, hogy nem államosoztatnak vagy szállítanak át nukleáris fegyvereket vagy azok részeit a területén, illetve nem helyeznek el és nem is tárolnak hasadóanyagot sem nukleáris hulladékot.

Másodszor, meglátásom szerint komolyan hozzájárult a globális szintű non-prolifерációhoz is, egyrészt azért, mert rendhagyó módon Mongólia kezdetben a SS-NWFZ koncepció kialakítást tűzte ki céljául, amely új eszköz lehetne a leszerelési és fegyverzetkorlátozási törekvések eszköztárában, amennyiben az atomhatalmak jóváhagynák azt. Másrészt azáltal, hogy deklarálta státuszát jelentősen stabilizálta az északkelet-ázsiai térség helyzetét, növelte annak biztonságát, továbbá jó példát mutat a régió valamint a világ valamennyi állama számára.

Harmadszor, a mongol NWFS alapjául szolgáló törvény vonatkozik minden természetes vagy jogi személyre, ezáltal a nem állami szereplők is felelősségre vonhatók amennyiben megsértik annak bármely pontját. Továbbá korlátozásra kerültek a békés célú nukleáris robbantások is. Ezzel a megújulással napjaink kihívásainak még inkább megfeleltethető lett az atomfegyvermentes övezet koncepció.

Negyedszer, a mongol NWFS koncepció töretlen támogatást élvez az atomhatalmak, az atomfegyverrel nem rendelkező államok, valamint a nemzetközi szervezetek és NGO-k részéről is. Persze sokkal kevesebb figyelmet kapott volna, amennyiben nem a térség két óriásának árnyékában próbálná érdekeit érvényre juttatni.

Az értékelésből is jól látszik, hogy mennyi potenciál van ebben a kezdeményezésben, amely azáltal, hogy hivatalosan is elnyerte az atomhatalmak támogatását globális szinten is követendő példává vált a non-prolifерáció területén.

³² Global Partnership for the Prevention of Armed Conflict. <http://www.gppac.net/page.php?id=1485> Letöltés ideje: 2013. június 6.

³³ 2010 Review Conference of the Parties to the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons - Memorandum of the Government of Mongolia regarding the consolidation of its international security and nuclearweapon-free status. http://www.nuclearfiles.org/menu/key-issues/nuclear-weapons/issues/arms-control-disarmament/nwfz/PDFs/mongolia_conf2010.pdf 5.

o. Letöltés ideje: 2012. április 10.

³⁴ Declaration of the Conference of Nuclear-Weapon-Free-Zones. <http://www.opanal.org/Docs/seminars/nwfz/DNU-02931C.pdf> Letöltés ideje: 2013. június 6.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

JAKAB László

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

Ennek köszönhető, hogy Mongólia ilyen meghatározó szerepet tölt be napjainkban a regionális politikai életben, ezért nem is lehet véletlen, hogy a 21. századra nagyon komoly, prosperáló kapcsolatokat épített ki több állammal is – többek között az Amerikai Egyesült Államokkal – amely azon túl, hogy tovább javította az ország nemzetközi megítélését, rengeteg haszonnal kecsegtet, amelyet a felettebb sikeres mongol diplomácia maradéktalanul ki is aknáz.

Mongólia történelme, ahogy a legtöbb államé, tartalmaz emlékezetes, valamint kevésbé sikeres periódusokat is. Gondoljunk csak arra, hogy egy világbirodalomból pár száz év leforgása alatt egy másik nagy birodalom vazallusává vált. Ebből a szerepből csak úgy volt képes kitörni és visszaállítani szuverenitását, hogy politikai- és ideológiafüggsbe került a 20. század egyik szuperhatalmától. A mongol történelem eme fejezetének lezárása hozta meg az országnak a lehetőséget, hogy egy kis belső-ázsiai országból az északkelet-ázsiai térség egyik meghatározó szereplőjévé váljon.

Ez a siker egyrészt annak köszönhető, hogy mind a régió, mind Mongólia számára a nukleáris fegyverek leszerelése, valamint korlátozása jelentheti a biztonság és stabilitás növekedését. Így amikor a rendszerváltás után lehetősége nyílt arra, hogy Mongólia deklarálja atomfegyvermentes státuszát, hirtelen a non-proliférációs törekvések egyik fő képviselőjévé vált a régióban. Másrészt a sikerhez hozzáadódott az elmúlt két évtized ragyogó mongol diplomáciai tevékenysége, valamint a mongol gazdaságban rejlő hatalmas lehetőségek sikeres kihasználása, amelyeknek köszönhetően napjainkban Mongólia komoly hatással bír Északkelet-Ázsia hatalmi, politikai és gazdasági viszonyainak ezáltal biztonságpolitikájának alakulására.

Kulcsszavak: Mongólia, non-proliféráció, atomfegyvermentes övezet, leszerelés

Keywords: Mongolia, non-proliferation, nuclear-weapon-free-zone, nuclear weapons,

BIBLIOGRÁFIA

[Participators and NGO] Blue Banner. http://blog.yam.com/spgm_en/article/6416906 Letöltés ideje: 2013. június 6.

2010 Review Conference of the Parties to the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons - Memorandum of the Government of Mongolia regarding the consolidation of its international security and nuclear-weapon-free status.

http://www.nuclearfiles.org/menu/key-issues/nuclear-weapons/issues/arms-control-disarmament/nwzf/PDFs/mongolia_conf2010.pdf Letöltés ideje: 2013. június 6.

A/55/530-S/2000/1052 - Statement on security assurances in connection with Mongolia's nuclear-weapon-free status.

<http://www.un.org/documents/ga/docs/55/a55530.pdf> Letöltés ideje: 2013. június 6.

A/55/56-S/2000/160. <http://www.un.org/documents/ga/docs/55/a5556.pdf> Letöltés ideje: 2013. június 6.

A/57/59 – Annex I - Ways and means of strengthening Mongolia's nuclear-weapon-free status: report of the United Nations-sponsored Expert Group Meeting. <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N02/295/51/PDF/N0229551.pdf?OpenElement> Letöltés ideje: 2013. június 6.

ANDERSON, Jennifer: *The Limits of Sino-Russian Strategic Partnership*. Oxford University Press, London, 1997.

Comprehensive Study of the Question of Nuclear-Weapon-Free-Zones in all its Aspects.

<http://www.un.org/disarmament/HomePage/ODAPublications/DisarmamentStudySeries/PDF/A-10027-Add1.pdf> Letöltés ideje: 2013. június 6.

Declaration for the Conference of Nuclear-Weapon-Free-Zones. <http://www.opanal.org/Docs/seminars/nwzf/DNU-02931C.pdf>

Letöltés ideje: 2013. június 6.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

JAKAB László

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

- ENKHSIAKHAN, Jargalsaikhan: *Mongolia and Nuclear Age*. In: China and Eurasia Forum Quarterly, Volume 5, No. 3. Central Asia-Caucasus Institute & Silk Road Studies Program, 2007.
http://www.silkroadstudies.org/new/docs/CEF/Quarterly/August_2007/Jargalsaikhan.pdf Letöltés ideje: 2013. június 3.
- ENKHSIAKHAN, Jargalsaikhan: *Nuclear-Weapon-Free Status: Concept and Practice Paper*.
<http://www.un.int/mongolia/Archives/1999/said-e~1.htm> Letöltés ideje: 2013. június 3.
- Establishment of nuclear-weapon-free zones on the basis of arrangements freely arrived at among the states of the region concerned*. UN A/CN.10/195. <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N97/108/87/PDF/N9710887.pdf?OpenElement>
Letöltés ideje: 2013. június 6.
- FÁBIÁN Emília – PÉCZELI Anna: Japán és a nukleáris leszerelés problémája a 21. században. In: Nemzet és Biztonság. 2011/09.
Global Partnership for the Prevention of Armed Conflict. <http://www.gppac.net/page.php?id=1485> Letöltés ideje: 2013. június 6.
- GYENE Pál – HARANGOZÓ Dániel: *A közép-ázsiai atomfegyvermentes övezet* In: Nemzet és Biztonság 2011/07.
- HAMEL-GREEN, Michael: *Regional Initiatives on Nuclear- and WMD-Free Zones*. UN, Geneva, 2005.
- Mongolia's international security and nuclear-weapon-free status*. UN General Assembly Resolution 53/77 D. <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/760/45/PDF/N9976045.pdf?OpenElement> Letöltés ideje: 2013. június 6.
- NIKITIN, Mary Beth: *North Korea's Nuclear Weapons: Technical Issues*. Congressional Research Service 2013.
<http://www.fas.org/sqp/crs/nuke/RL34256.pdf> Letöltés ideje: 2013. június 7.
- Nuclear-Weapon-Free-Zones*. <http://www.qsinstitute.org/pnnd/issues/NuclearWeaponFreeZones.htm> Letöltés ideje: 2013. június 6.
- PEIRAN, Wang: *Mongolia's Delicate Balancing Act*. In: China Security, Vol. 5 No. 2, World Security Institute, 2009.
<http://www.chinasecurity.us/pdfs/WangPeiran.pdf> Letöltés ideje: 2013. június 6.
- PORTER, Edgar A.: *Mongolia, Northeast Asia and the United States: Seeking the Right Balance* http://r-cube.ritsumei.ac.jp/bitstream/10367/943/1/2-RJAPS26_Mongolia,%20Northeast%20Asia%20and%20the%20United%20States.pdf Letöltés ideje: 2013. június 6.
- Statement by H.E.MR.OCH OD, ambassador and permanent representative of Mongolia to the United Nations at the general debate of the First Committee of the 67th session of the UN General Assembly*
<http://www.un.org/disarmament/special/meetings/firstcommittee/67/pdfs/11%20Oct%20GD%20Mongolia.pdf> Letöltés ideje: 2013. június 7.
- The Treaty On The Non-Proliferation Of Nuclear Weapons* 1968
http://www.nti.org/media/pdfs/aptnpt.pdf?_=1316547167&_=1316547167 Letöltés ideje: 2013. április 25.
- UN General Assembly Resolution 3261 F*. <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/738/63/IMG/NR073863.pdf?OpenElement> Letöltés ideje: 2013. június 6.
- United Nations Report of the Disarmament Commission, UN A/54/42*. <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/132/20/PDF/N9913220.pdf?OpenElement> Letöltés ideje: 2013. április 25.
- Цөмийн зэвсэггүй бүс" хэмээн зарласны 20 жилийн ой болно. - "Cömiin jewseggüi büs" хөмөөн жарласни 20 жилийн ой болно. - 20 éves az "Atomfegyvermentes övezet" kihirdetése.
http://www.batsuuri.mn/index.php?option=com_content&view=article&id=231:----20---&catid=30:the-community&Itemid=63
Letöltés ideje: 2013. június 6.